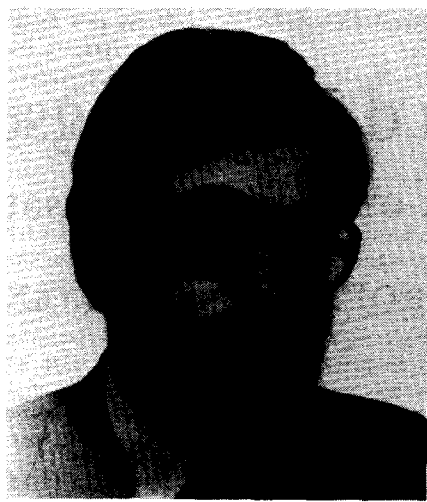

Nieuw Rechts

Het wonder is geschied. Voor het eerst sinds tweehonderd jaar waait de wind naar rechts. Tinbergen en Galbraith zijn vergeten. Friedman, die opgesierd is met de Nobelprijs voor economie, beheerst het televisiescherm. Von Hayek, eveneens drager van een Nobelprijs voor economie, treedt na jarenlange vergetelheid weer op de voorgrond in de discussies over de te voeren economische politiek. Zelfs de nog door de Nederlandse (aan de VVD gelieerde) Teldersstichting gepropageerde „theory of justice” van Rawls lijkt verouderd door het brutale individualisme van Nozicks *Anarchy, utopia and the state*. Daartegenover staat dat iedereen die voorstander is van inkomensherverdeling, handhaving van de sociale zekerheid, democratie of zelfs van volledige werkgelegenheid als doelstelling van economische politiek, zich thans in het defensief bevindt.

Dit alles schrijft de socioloog Ralf Dahrendorf in een aan „Nieuw Rechts” gewijde beschouwing in *Die Zeit* (9 januari 1981). Hij wijst erop dat Nieuw Rechts met de verkiezing van Thatcher in Engeland en van Reagan in de Verenigde Staten een aantal politieke slagen heeft gewonnen, doch juist daardoor een aantal wetenschappelijke stellingen heeft verloren. Volgens de jarenlang door Nieuw Rechts gekoesterde inzichten was cultureel en electoraal succes voor Nieuw Rechts immers bij voorbaat uitgesloten. De politieke cultuur werd gemanipuleerd door linkse studenten, linkse journalisten, linkse intellectuelen, linkse tv-presentatoren, linkse toneelgroepen, linkse schrijvers. Het democratisch stelsysteem werd gemanipuleerd door geheimzinnige mechanismen en paradoxen, die ervoor zorgden dat de uitkomst van het democratisch proces precies het tegendeel was van wat door de kiezers eigenlijk werd beoogd. Maar nu blijkt de eerlijke waarheid: van de manipulatietheorieën van Nieuw Rechts klopt geen snars. Als is de linkse minderheid nog zo creatief, intelligent en ontwikkeld, het is in democratisch georganiseerde volkshuishoudingen nu eenmaal niet mogelijk dat een minderheid permanent zijn wil oplegt aan een meerderheid.

Maar de linkse minderheid is niet eens creatief, intelligent en ontwikkeld. In een veelgesmaad hoofdstuk van mijn boek over *De economie van de onbetaalde rekening* (hoofdstuk 4) wijs ik erop dat linkse economen als oorspronkelijke denkers op het gebied van de theorie van de economische politiek niets voorstellen. Zij kopiëren domweg wat de nieuw-rechtsen hebben uitgedacht (zoals de Zweed Lindbeck), zij vervallen in een theoretisch onsamenhangend pragmatisme (zoals de inmiddels overleden Engelsman Crosland), of zij slaan op de vlucht voor de werkelijkheid (zoals een

aantal marxisten van diverse pluimage). De enige uitzondering, onze landgenoot Tinbergen, bevindt zich, ook internationaal, op een eenzame hoogte. Linkse intellectuelen kunnen de publiciteitsmedia, de literatuurmarkt en de theatervoorstellingen beheersen, maar zolang het hen ontbreekt aan fundamentele vernieuwende ideeën zullen zij weinig klaarmaken.

De enige hedendaagse linkse economie, die althans enkele originele ideeën heeft bedacht, is Galbraith. In *The New York Review of Books* wijdt ook hij een artikel aan „The conservative onslaught” (22 januari 1981). Hij onderscheidt de aanval van Nieuw Rechts in drie soorten: de simplistische, de romantische en de reële aanval.

De simplistische aanval bestaat in een algemene kruistocht tegen de collectieve diensten en de inkomensoverdrachten. Volksonderwijs, stadsvernieuwing, gezondheidszorg, werklozensteun, AOW, ja, zelfs de basisfuncties van de overheid (politie, brandweer) staan in het spervuur van de kritiek. Al deze collectieve diensten beroven de individuele burgers van hun fundamentele recht: „Free to choose”. Volgens Galbraith bedienen niet alleen lokale demagogen, maar ook economen als Friedman zich van dit recept. Deze waarschuwt er immers tegen dat de vrije maatschappij wordt vervangen door een collectivistische samenleving waarin de linkse intellectuelen de eersten zullen zijn die in de gevangenis worden gestopt. Galbraith typeert deze aanval als simplistisch omdat voorbijgegaan wordt aan het feit dat juist collectieve diensten en inkomensoverdrachten van belang zijn voor de vrijheid van de laagstbetaalden in onze samenleving, althans voor hun vrijheid om hun behoeften te kunnen bevredigen. Daarnaast gaat Friedman voorbij aan het sinds Max Weber bekende feit dat overheidsbureaucratieën niet slechter functioneren dan particuliere bureaucratieën, die in grote ondernemingen welig tieren.

De romantische aanval heeft een veel sterkere intellectuele basis. Deze aanval bestaat in het hameren op de stelling

dat er geen maatschappelijke toedelingsmethode is die zo efficiënt werkt (d.w.z. die in zo sterke mate de behoeften van de consumenten bevredigt), als de vrije markt. De verzorgingsstaat heeft de werking van deze vrije markt op twee manieren aangetast. In de eerste plaats door een gedeeltelijke vervanging van de vrije markt door de collectieve sector. In de tweede plaats door tal van interventies in het marktmechanisme. Het is deze stelling, die appelleert aan het sentiment van bijna alle economen sinds Adam Smith. Maar Galbraith noemt de stelling romantisch, omdat zij in feite is gebaseerd op de idee dat op de markten een bijna volkomen concurrentie heerst, terwijl in feite de oligopolisten en monopolisten daar de dienst uitmaken. Dit weten de Nieuw-Rechtsers natuurlijk ook wel, maar toch zien zij General Motors, Shell, IBM, Philips en Nestlé louter als grotere, eigentijdse varianten van de klassieke atomistische aanbieders. Mobil is slechts een volwassen geworden kruidenier op de hoek. Exxon en de krantenverkoper op de hoek vertegenwoordigen in feite dezelfde economische institutie, die door dezelfde op concurrentie gerichte krachten wordt beheerst.

Maar de aanvallen van Nieuw Rechts zijn niet louter simplistisch en romantisch. Er is volgens Galbraith ook een reële aanval. Door het ontstaan van inflatie en massale werkloosheid wordt aangetoond dat de macro-economische interventies van de overheid in het economisch leven niet langer effectief zijn. Daarmee valt de belangrijkste pijler weg waarop de naoorlogse consensus over de te voeren macro-economische politiek heeft berust. De overheidsinterventies worden volgens Galbraith ineffectief, omdat zij gebaseerd zijn op een foute theorie, namelijk de theorie dat het loon- en prijsniveau wordt bepaald door de relatieve schaarste op de arbeidsmarkten en de produktenmarkten. In feite zijn het echter krachtige pressiegroepen geweest die de wetten van de schaarste opzij hebben gezet, hen vervangen hebben door de wetten van de economische macht en daardoor een economie van de onbetaalde rekening gecreëerd hebben die stuurloos heen en weer zwalkt in de donder en de bliksem van de conjunctuur. Nu Nieuw Rechts het bestaan van onbetaalde rekeningen aangrijpt om de collectieve sector grotendeels te liquideren is het in Galbraith's visie urgent dat de verdedigers van de verzorgingsstaat hun macro-economische theorie herzien. Dit „requires most of all, acceptance of the logic of modern corporate, union, and other organized power and its effect on price-making and inflation”. Kortom, het betekent de aanvaarding van een centraal geleide loon-, prijs- en inkomenspolitiek.

J. van den Doel